

HEMVÄRNETS FRAMTID

Av hemvärnschefen, generalmajor GUSTAF PETRI, Stockholm

JÄMSIDES med de förvisso uppriktiga strävandena att finna utvägar för framtida fred och avrustning pågår i flertalet stater ett oavlåttligt arbete på det militära området för att anpassa försvarsorganisationerna efter de senaste krigserfarenheterna. Hos oss är detta arbete anförtrott åt 1945 års försvarskommitté, som på grund av den svårbemästrade uppgiftens omfattning icke lär kunna beräknas ha sitt slutgiltiga förslag färdigt förrän tidigast till 1948 års riksdag. Att kommittén trots detta redan nu ansett sig kunna taga ställning till vissa för hemvärnets framtid betydelsefulla frågor måste därför hälsas med stor tillfredsställelse. Kommittén deklarerar sin principiella inställning till hemvärdet i sitt yttrande över 1945 års hemvärnskommittés betänkande på följande sätt: »Försvarskommittén — som i tidigare sammanhang understrukit vikten av att den försvarsvilja, som kommit till uttryck under beredskapstiden och som bland annat burit upp hemvärdet, väl tillvaratages — får såsom sin mening framhålla, att ett hemvärn synes böra inrymmas även i en blivande försvarsorganisation.» Att statsmakterna dela denna uppfattning framgår av deras välvilliga behandling av hemvärnskommitténs år 1945 framlagda förslag rörande viss ersättning till hemvärdsmännen för förlorad arbetsförtjänst under övningar, förbättrad uniformsutrustning m. m.

Vad är då anledningen att man tillmäter hemvärdet en så pass betydelsefull roll i vår framtida försvarsorganisation?

Frågan synes bäst besvarad genom att påvisa några av de uppgifter, som man räknar med att hemvärdet skall kunna fylla i krig. Enighet synes råda om att ett framtida krigsutbrott troligast kommer att ske blixtnabbt. Till följd av de vapen, som kunna beräknas konstruerade då, kan förstörelsen redan vid krigsutbrottet bli så omfattande att central ledning försvåras eller omöjliggöres. Detta hänvisar den försvarande till en krigföring, baserad på stark och planlagd decentralisation. Detta gäller så-

väl stridskrafternas uppträdande som ledningens utövande. De påfrestningar, som särskilt under de första dagarna statsledning och folk komma att utsättas för, måste bli oerhörda. Vilka metoder man än kommer att tillgripa, då det gäller organisation och användning av de hävdvunna stridsmedlen till lands, till sjöss och i luften, så framträder betydelsen av en försvarsorganisation av hemvärnets struktur som en betydande tillgång. Genom sin utspridning över hela landet och sin höga stridsberedskap är hemvärdet en ovärderlig första försvarslinje, som inrapporterar fientliga företag och förhindrar eller försvårar med mindre krafter igångsatta fientliga kupp försök. Hemvärdet kan också utan tidsutdräkt insättas för skydd av mobiliseringsplatser, kommunikationer, viktiga industrier m. m., varigenom de övriga stridskrafternas verksamhet underlättas.

Om den egna hemorten blir operationsområde eller ockuperad av fienden så skall hemvärdsmännen, eventuellt förstärkta av nyorganiserade frikårer, antingen i samverkan med egna trupper eller på egen hand i »det fria kriget» göra motstånd till det yttersta.

I den på sommaren 1943 utgivna officiella broschyren »Om kriget kommer» ha principerna för det totala svenska försvaret angivits. Däri hävdas att motstånd skall göras i alla lägen och där förutsättes att även civilbefolkningen i former, som folkrätten anvisar, kommer att gripa till vapen. Samtidigt påpekas att »man måste numera också räkna med att en fiende, oberoende av krigets lagar, tillgriper hänsynslösa åtgärder mot stridande civila. Detta får icke avskräcka någon», heter det vidare, »men gör det angeläget att den frivilliga insatsen så vitt möjligt sker i organiserade frikårer i anslutning till hemvärdet». Hemvärdet är alltså kärnan i det planlagda partisanförsvaret. Detta innebär icke endast att hemvärdet skall kunna fylla vissa militära krav på användbarhet och effektivitet. Det betyder framför allt att hemvärdet skall vara besjälade av den oböjliga motståndsvilja, som icke ryggat tillbaka för några offer och icke låter sig påverka av en hänsynslös fiendes hot om repressalier. Man kan utgå ifrån att det är hemvärdets moraliska betydelse som motståndsviljans klaraste uttryck och dess mångsidiga militära användbarhet som tillförsäkrar det den självklara plats i vår framtida försvarsorganisation som försvarskommittén hävdade. Motsvarande uppfattning om hemvärdets betydelse förefinnes i åtskilliga andra länder. Sålunda är det välbekant att man både i Norge och Danmark tillmäter ett hemvärn stor betydelse vid nu pågående här-

organisationsarbete. Detsamma är förhållandet även i Schweiz och Holland.

Med den uppfattning vi ha om hemvärnets uppgifter och användning är det en självklar förutsättning att organisationen måste bygga på frivillighetens grund. Denna åsikt omfattas emellertid icke i alla de länder, som räkna med hemvärn. Hos oss synas emellertid förutsättningarna för frivilligheten särskilt gynnsamma, eftersom de bygga på ursvensk tradition. Under de hektiska aprildagarna 1940, då många tiotusental svenska män icke hade någon högre önskan än att få ett vapen och lära sig att sköta det, lösgjordes nämligen samma krafter som skapade äldre tiders bondeherrar och gjorde dem så farliga för främmande fogdar. Även om hemvärdet förskonades från det avgörande provet, råder icke någon tvekan om släktskapen.

Man måste emellertid räkna med att frivilligheten kan bli utsatt för påfrestningar under en längre fredsperiod. Därför är det en angelägenhet av stor vikt att allt som kan befrämja frivilligheten göres och allt som kan skada den undvikas. Avgörande är emellertid att hemvärnsmännen alltjämt bibehålla övertygelsen om att de äro outhärliga för försvaret. Känslan av att fylla en nödvändig uppgift är nämligen för hemvärnsmännen den främsta drivfjädern till fortsatt arbete. Befordringar, ekonomiska förmåner eller utmärkelser av annat slag förekomma sparsamt i hemvärdet och utöva liten lockelse på de flesta. Bästa beviset härför är, att när en hemvärnsbefälhavare, vilken ställning han än har, icke längre har tillfälle att kvarstå i sin befälsbefattning, blir han i regel vanlig hemvärnsman.

Hur osjälvisk hemvärnsmannens gärning än må vara, så är det dock nödvändigt att han har klart för sig att den röner uppskattning av såväl statsmakterna som hemortsbefolkningen. Att denna uppskattning i stor omfattning kommit hemvärdet till del har säkert betytt mycket för dess lyckliga utveckling.

Därjämte måste från hemvärnsledningens sida oavslätlig uppmärksamhet ägnas åt att befrämja effektivitet och trivsel i hemvärnsmännens arbete och samvaro. En viss omläggning av formerna för utbildningsverksamheten i syfte att något minska anspråken på hemvärnsmännens fritid har sålunda gjorts. Samtidigt strävar man efter att göra de fåtaliga övningarna så givande som möjligt, vilket underlättas genom den numera ganska goda tillgången på kvalificerade instruktörer. Ett annat område, som måste vara föremål för uppmärksamhet, är ordnandet av hem-

värnets lokalfråga. En hemvärnsgård för varje hemvärnsområde är målet. Genom en viss tilldelning av kronans baracker har en god början här blivit gjord, men mycket återstår.

Redan från början uppkom på en del håll vissa friktioner mellan hemvärn och luftskydd. Det är ju klart, att ju mindre folk det finns på en plats ju svårare blir det att rekrytera både hemvärn och luftskydd eller civilförsvaret, som benämningen numera är. I en framtid, då folktillgången ytterligare kan väntas nedgå, måste måhända en organisatorisk samordning i en eller annan form mellan det militära och civila hemortsförsvaret åvägbringas.

Hemvärnsorganisationen blev på grund av de år 1940 rådande förhållandena i viss mån en improvisation. Under de år som gått har emellertid hemvärdet fått allt fastare former och erfarenheter vunnits, som göra det möjligt att nu dra upp klara och säkra riktlinjer för framtiden. Därigenom att 1945 års hemvärnskommitté tillsattes i så god tid före krigets slut har dess arbete redan i viktiga avseenden kunnat utnyttjas för organisationens anpassning efter framtida förhållanden. Då nu hemvärnskommitténs betänkande i sin helhet föreligger, har man anledning hoppas att 1947 års riksdag skall kunna lösa vissa nya betydelsefulla önskemål, som t. ex. tryggandet av hemvärnets stridsskolas på Vällinge framtida bestånd, den lantmilitära ungdomsutbildningens organisation, hemvärnsmännens medansvar i hemvärnsarbetet m. m.

Bland de av hemvärnskommitténs förslag, som däremot sannolikt måste bli olösta till dess försvarskommitténs arbete föreligger avslutat, är utformningen av hemvärnsplikten i krig samt precisandet av hemvärnets ställning som självständig kår i den blivande arméorganisationen. Av dessa bägge väsentliga problem är det senare det allra viktigaste.